

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1/S-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Мадреймов Фархат Махсетбаевич</i> СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В КАРАКАЛПАКСТАНЕ В 1920-1924 ГОДАХ	12-18
<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> АНТРОПОЛОГИЯ ИМПЕРСКОЙ ВЛАСТИ: ХАКЕНТСКИЕ ЗЕМЛИ И АДВОКАТ С. ЛАПИН	19-23
<i>Чориев Шохрух Холтура угли</i> ИСТОРИОГРАФИЯ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ- ГУБЕРНАТОРСТВА В 40-90-Е ГОДЫ ХХ ВЕКА	24-35
<i>Najmiddinov Boburmirzo Zuhridin o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING 1917-1943-YILLARIDA O'ZBEKISTON SSR DA AMALGA OSHIRGAN DINIY SIYOSATI	36-43
<i>Esonova Nilufar</i> SANOAT SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK MUNOSABATLAR TARIXINING O'RGANILISHI: TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2018-YILLAR)	44-47
<i>Qarshiyev Ahmad, Jumayev Abdimo'min, Bebitov Maqsud</i> DENOV BEKLIQIDA MAVJUD JOY NOMLARIGA OID MULOHAZALAR	48-55
<i>Qurbonov Abbos</i> MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA QASHQADARYODA YENGIL SANOAT SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR VA ULARNING NATIJALARI	56-59
<i>Abduraimova Sabohat Ergash qizi</i> BUXORO AMRLIGI DAVRIDA CHIROQCHI BEKLIQI AHOLISINING TURMUSH TARZI	60-65

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Karjavova Xurshida Abdumalikovna</i> MAHALLA INSTITUTINING IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	66-73
<i>Pardayev Erkin Egamberdi o'g'li</i> XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA SIFATNI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	74-82
<i>Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li</i> O'ZBEKISTON POCHTA BOZORIDA XUSUSIY POCHTA KORXONALARINING TUTGAN O'RNI (BTS, DMS, EMU POCHTALARI MISOLIDA)	83-86
<i>Чинорова Шаҳодат Мансур кизи, Нормуродов Хусан Эшмаҳматович</i> ЗНАЧЕНИЕ ТАРГЕТИРОВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	87-93
<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> GREEN BONDS: FINANCING RESOURCE CONSERVATION FOR A SUSTAINABLE FUTURE IN FARMING IN UZBEKISTAN	94-108

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Rashidova Dilfuza Ganievna</i> XIX ASR O‘ZBEK SHOIRALARINING IJODIDA GUMANISTIK G‘OYALAR VA IJTIMOY-FALSAFIY QARASHLAR	109-113
<i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i> GENDER TENGLIGINI TA‘MINLASHNING IQTISODIY-IJTIMOY OMILLARI	114-118
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY ASARLARIDA FALSAFIY TUSHUNCHALAR VA ULARNING ILMIY–METODOLOGIK TAHLILI	119-123
<i>Kdirbaev Baxadir Berdaxovich</i> AXBOROT JAMIYATI VA MEDIA-MADANIYATNING NAZARIY-FALSAFIY TUSHUNCHASI	124-131
<i>Kurbanbaeva Ulbosin Jumag‘alievna</i> EKOLOGIK XAVFSIZLIK TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	132-136
<i>Narzukulova Ferangiz Rustamjonovna</i> ILMIY TIL VA FALSAFIY TERMINOLOGIYA: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	137-141
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> IJTIMOY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN‘IY INTELLEKTNING INSON SALOHIYATIGA TA‘SIRI	142-148
<i>Султанов Бахтиёр Бахтиёрович</i> ОБРАЗ ФИЗИЧЕСКОЙ РАЗВИТОЙ, ГЕРОИЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В ЭПОХУ АНТИЧНОСТИ	149-153
<i>Bozorov Suxrob Komilovich</i> MA‘NAVIY TRANSFORMATSIYANING ISTIQBOLLARI: INNOVATSION G‘OYA VA LOYIHALAR	154-157
<i>Kimsanbayeva Shaxnoza Bakridinovna</i> MILLIY O‘ZLIK VA DINIY BAG‘RIKENGLIK: ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O‘ZARO TA‘SIRLAR	158-163
<i>Muxamedjanova Lalixon</i> GLOBALASHUV VA MADANIYATLARARO ARALASHUV	164-172

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DIAKRON TADQIQI	173-180
<i>Mahmudova Umida Ural qizi</i> INTERNET DISKURSIDA FOYDALANILADIGAN EMOJILARNING LISONIY VA MADANIY JIHATLARI	181-189
<i>Madalov Navruz Ergashevich</i> IMPORTANT SUBJECTS OF COMPARATIVE AND CONTRASTIVE PHILOLOGICAL STUDIES AND TRANSLATION DIFFICULTIES OF STRUCTURAL–SEMANTIC MODELS OF PROVERBS	190-194
<i>Ubaydullayev Normuhammad Xasanovich</i> XOTIRANOMALARDA ZAMON VA MAKON MASALASI	195-198

<i>Ochilova Habiba Akramovna</i> ISSUES IN THE CLASSIFICATION OF QUESTION SENTENCE TYPES IN LINGUISTICS ...	199-207
<i>Muxammadiyeva Mashxura, Amirqulova Gulxayo</i> FILOLOGIK TADQIQOTLARNING ZAMONAVIY TIBBIY TARJIMA VA TALQINGA TA'SIRI	208-213
<i>Karabaeva Barno Bobir qizi</i> A COMPARATIVE ANALYSIS OF METAPHORICAL EXPRESSIONS REFLECTING PERCEPTION IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	214-219
<i>Axunbabaeva Narqiza Xamidjanovna</i> ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ ИСТОРИЧЕСКИХ И АРХАИЧНЫХ СЛОВ В ДОКУМЕНТАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ПОВЕСТИ «ВЛАСТИТЕЛЬ СЕМИ СОЗВЕЗДИЙ»	220-226
<i>Turdaliyeva Shahnoza O'ktamovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SON-GIBRID MAQOLLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	227-236
<i>Mansurova Shohista Isroilovna</i> OT OBRAZI TUSHUNCHASI (ZAMONAVIY O'ZBEK VA JAHON ADABIYOTI MISOLIDA)	237-241
<i>Davranov Akmal Akramjonovich</i> IJTIMOIY TENGLIK TUSHUNCHASI (INGLIZ UTOPIYALARI VA O'ZBEK DOSTONLARI MISOLIDA)	242-246
<i>Yuldasheva Aziza Yuldashevna</i> TARJIMASHUNOSLIKDA PRAGMATIKANING O'RNI	247-252
<i>Mirvaliyeva Malika Zoid qizi</i> SEMANTIKANING TARJIMADAGI AHAMIYATI	253-257
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> JADID ADABIYOTI VA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI	258-262
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE MOOD OF LONGING FOR FREEDOM IN THE AGE OF BYRON	263-266
<i>Narzikulova Rayhona Ahmadovna</i> THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF IRONY	267-271
<i>Najmiddinov Muhammadjon</i> O'ZBEK TILIDA KO'P MA'NOLILIK, SINONIMIYA, OMONIMIYA VA ULARNING ELEKTRON TEZAVURUSDA AKS ETISHI	272-278
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> LEKSIK-SEMANTIK DEVIATSIYA ILGARI SURISH VOSITASI SIFATIDA	279-284
<i>Tashpulatova Mukambar Axmetovna</i> KOMPYUTER LINGVISTIKASI VA SUN'IY INTELLEKTNING TILGA TA'SIRI	285-289
<i>Normamatov Farrux, Toshpo'latova Xusniya</i> GLOBAL KESIMDA INGLIZ MADANIYATINING LINGVOKULTUROGIK JIHATLARI	290-293
<i>Shonazarova Gulnoza, Madiyeva Madina</i> THE ROLE OF INTERNET RESOURCE IN IMPROVING TEACHING FOREIGN LANGUAGE: METHODOLOGICAL ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS	294-297

<i>Jo'rayeva Lola Tolibdjonovna</i> IJTIMOIY TARMOQLARDA NEOLOGIZMLARNING BUGUNGI KUNDAGI QO'LLANILISHI	298-302
<i>Saitxanova Aziza Xolmuxamedovna</i> TA'M VA TIL O'RTASIDAGI MUVOZANAT: TAOM DISKURSINING TARJIMA QIYINCHILIKLARI VA YECHIMLARI	303-307
<i>Axmedov Shaxzod, Nazarov Vafokul</i> NEOLOGIZMLAR TADQIQI TARIXIGA DOIR	308-312
<i>Mustafayeva Sojida Ulashevna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARDA MERONIMIK MUNOSABATLI SO'ZLARNING LEKSIKOGRAFIK TALQINLARI	313-321
<i>Buriyeva Muxayyo Zokir qizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF MEAT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	322-326
<i>Berdiqulova Shaxnoza Ruziqulovna</i> YORDAMCHI SO'ZLARNING SHAKLIY XUSUSIYATLARIGA KO'RA TURLARI VA YASALISHI: BOG'LOVCHILAR	327-330
<i>Shokirova Gulbahor Alimovna</i> NEMIS TILINI O'QITISHDA YANGI YONDASHUVLAR	331-334
<i>Najmidinova Nafisa Ulja qizi</i> O'ZBEK TILIDA SO'ZLASHUVCHILARGA ITALYAN TILINI O'RGATISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	335-339
12.00.00 - YURIDIK FANLAR	
<i>Утемуратов Махмут Ажимуратович</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРАВА (ОТ ТРАДИЦИОННОГО К ЦИФРОВОМУ ПРАВУ)	340-344
<i>Masadikov Sherzodbek</i> ENFORCEMENT OF ARBITRATION AGREEMENT UNDER UZBEK LAW	345-351
<i>Alieva Kamola Ravshanovna</i> ONLINE GENDER-BASED VIOLENCE IN UZBEKISTAN: GAPS IN LEGISLATION AND THE PATH FORWARD	352-363
<i>Utebaev Salamat Maqsetbay o'g'li</i> KONTRABANDA UCHUN JAVOBGARLIK TO'G'RISIDAGI QONUNCHILIK EVOLYUTSIYASI: TARIXIY-HUQUQIY TAHLIL	364-372
<i>Ходжаева Ширин</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ВСЕМИРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА	373-378
<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ЭЛИТА ИНДУСТРИИ ВЕНЧУРНОГО КАПИТАЛА	379-384
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Bobur</i> ZAMONAVIY TASHKILOTLARDA KIBERXAVFSIZLIK STRATEGIYALARINING SHAKLLANISHI VA SAMARADORLIGI: MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH CHORALARINING RIVOJLANISHI VA NATIJADORLIGI TAHLILI	385-392

<i>Суннатиллаева Сарвиноз Иззатулло кизи</i> ДИСКРЕЦИОННЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И СОВЕТЕ ЕВРОПЫ: ПРЕДЕЛЫ, КОНТРОЛЬ И СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА	393-400
<i>Dilboboyev Nozimbek</i> CHET ELLIK INVESTORLARNING HUQUQIY MAQOMI HAMDA ULARNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH BO'YICHA IMTIYOZ VA PREFERENSIYALAR BERISH	401-406
<i>Raximbayev O'tkir Fayzullayevich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDAGI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALASIGA NAZAR	407-414
<i>Ubaydullayev Abror Qutpilla o'g'li</i> HOZIRGI ZAMON ISLOM MOLIYA HUQUQI VA AN'ANAVIY HUQUQIY TIZIMLAR O'RTASIDAGI QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	415-423
<i>Zokirov Sardorjon Karimjon ugli</i> PROCEDURAL FEATURES OF PARTICIPATION DEFENSE COUNSEL AT THE PRELIMINARY INVESTIGATION	424-430
<i>Axmedova Guliruxsor Ravshanovna</i> BOLANI OLIB BERISH VA UCHRASHTIRISH BILAN BOG'LIQ ISHLARNI KO'RIB CHIQISH BO'YICHA SUD VA HUQUQIY AMALIYOTNING DOLZARB MUAMMO VA YECHIMLARI	431-436
<i>Zoilboyev Javlon Karimjon o'g'li</i> MA'MURIY SUD ISHLARINI YURITISHDA QONUNIY KUCHGA KIRGAN SUD HUJJATLARINI YANGI OCHILGAN HOLATLAR BO'YICHA QAYTA KO'RISH YUZASIDAN ISH YURITISH MAZMUNI	437-441
<i>Hakimov Sunnat Furqat o'g'li</i> SPORT JAMOAT BIRLASHMALARINING HUQUQIY TAHLILI	442-445
<i>Файзиев Фарход Фуркат угли</i> ЗНАЧИМОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В СОВРЕМЕННЫХ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ УСЛОВИЯХ	446-452
<i>Файзиева Гулрух Мухаммади кизи</i> МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЖИЛИЩА	453-459
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Polvonov Baxtiyor Zaylobidinovich</i> TIBBIYOT UNIVERSITETLARIDA «MODDALARNING NURLANISH SPEKTRINI O'RGANISH» MAVZUSINI IT TECHNOLOGIYALAR ASOSIDA NAMOYISH ETISH MASALALARI	460-466
<i>Hamdamova Nozima Muqimovna</i> BO'LAJAK TECHNOLOGIYA FANI O'QITUVCHISI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	467-475
<i>Zulfixarov Ilxom Maxmudovich, Zulfikorova Munajat Mirzaxmatovna</i> IQTISODIY-IJTIMOYIY GEOGRAFIK BILIMLAR BERISHDA MATEMATIK METODLARDAN FOYDALANISH	476-481
<i>Qurbonova Nigina Boboxo'jayevna</i> ESDALIKLAR — SADRIDDIN AYNIYNING UMR VA XOTIRA KITABI	482-488

<i>Toshtemirova Saodat Abdurashidovna</i> KLAUSTER TIZIMIDA TARIX FANLARINI O'QITISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	489-494
<i>Inoyatov Odiljon Sabitovich</i> TEKISLIK LARNING O'ZARO PARALLELLIGI	495-500
<i>Жумамуратова Аибахар Нурмуханбетовна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ СВЯЗЕЙ	501-508

Received: 15 February 2025
Accepted: 20 February 2025
Published: 25 February 2025

Article / Original Paper

LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF NUMERICAL HYBRID PROVERBS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

Turdaliyeva Shahnoza Uktamovna

Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Teacher of the department of foreign language and literature for lower courses

E-mail: turdalievashakhnoza84@gmail.com

Abstract. This article focuses on the comparative linguistic and semantic study of proverbs containing numerical components (numerical hybrid proverbs) in English and Uzbek. The research examines the role of numbers in proverbs in both languages, analyzing their cultural significance and symbolic meanings. The numerical elements in proverbs reflect the historical and cultural experiences of a nation, conveying various social and moral values. In English, numbers in proverbs often represent pragmatic and practical advice. For instance, «Two heads are better than one» highlights the effectiveness of teamwork, while «A stitch in time saves nine» emphasizes the importance of time management. In Uzbek proverbs, numbers tend to convey ethical lessons and symbolic meanings. For example, «Yetti o'lchab, bir kes» (Measure seven times, cut once) underscores caution, while «Bir kunlik hayot – ming kunlik orzu» (One day of life is worth a thousand dreams) reflects the value of time..

Keywords: numerical hybrid proverbs, cultural significant, symbolic meaning, numbers, numerical components, syntactical.

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SON-GIBRID MAQOLLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI

Turdaliyeva Shahnoza O'ktamovna,

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti quyi kurslar kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqola ingliz va o'zbek tillarida sonlarni o'z ichiga olgan maqollarni (son gibrid maqollar) lingvistik va semantik jihatdan qiyosiy o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda har ikki tilda sonlarning maqollarda qanday rol o'ynashi, ularning madaniy mazmuni va ramziy ma'nolari tahlil qilindi. Maqollar tarkibidagi sonlar xalqning tarixiy-madaniy tajribasini aks ettirib, ular orqali turli ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar ifodalanadi. Ingliz tilida sonlar ko'pincha pragmatik va amaliy tavsiyalarni ifodalaydi, masalan, "Two heads are better than one" – jamoaviy ishning samaradorligini anglatadi, "A stitch in time saves nine" esa vaqtni boshqarishning muhimligini bildiradi. O'zbek tilidagi maqollarda esa sonlar ko'proq axloqiy pand-nasihatlar va ramziy ma'nolarni ifodalaydi, masalan, "Yetti o'lchab, bir kes" ehtiyotkorlikni, "Bir kunlik hayot – ming kunlik orzu" vaqtning qadrini anglatadi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilida sonlar ko'proq ramziy va xalq madaniyati bilan bog'liq ma'nolarni ifodalaydi, ingliz tilida esa ular hayotiy xulosalarga va amaliy foydalanishga yo'naltirilgan. Har ikkala tilda ham sonlar universal semantik xususiyatlarini namoyon etsa-da, ular xalqning madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini ham ochib beradi. Ushbu tadqiqot kelgusida son gibrid birliklarining boshqa tillar bilan qiyosiy tahlilini o'tkazish uchun nazariy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: son gibrid maqollar, madaniy ahamiyat, ramziy ma'no, sonlar, sonli komponentlar, sintaktik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI1Y2025N33>

Kirish. Maqollar – qisqa, aforistik shakldagi, obrazli va ritmik jihatdan tuzilgan hamda ta'limiy ma'noga ega bo'lgan iboralar bo'lib, gumanitar fanlarning turli sohalarida

tadqiqotchilar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Ular tarixchilar uchun xalqning asrlar davomida shakllangan turmush tarzi haqidagi ma'lumotlarni olish vositasi bo'lsa, madaniyatshunoslar uchun madaniyat va an'analar manbai hisoblanadi. Shuningdek, folklorshunoslar ham xalq ijodining turli shakllarini o'rganishda maqollardan keng foydalanadilar. Shuningdek, maqollar har bir xalqning madaniy va ijtimoiy tajribasini ifodalovchi til birliklari bo'lib, ular xalqning hayot tarzi, dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlarini mujassam etadi. Maqollar tilshunoslikda lingvokulturologik tadqiqotlar uchun muhim material bo'lib, ular orqali xalqning madaniy kodlari, tarixiy rivojlanish jarayonlari va mantiqiy tafakkuri o'rganiladi. Biroq maqollar tilshunoslar uchun alohida ahamiyatga ega, chunki ular ushbu iboralarning turli til jihatlarini tahlil qiladilar: sintaktik tuzilishi [17], leksik-semantik xususiyatlari [18], pragmatik funksiyalari [16; 21], hamda ularda qo'llanilgan ifoda vositalari [4] va boshqalar.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ba'zi tadqiqotchilar maqollarni tematik jihatdan tasniflash bilan shug'ullanib, ularning semantik tahlili va boshqa xalqlarning maqollari bilan taqqoslanishi asosida turli millatlarning mentalitetidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlaydilar [23]. Masalan, boylik va pulga munosabat [8], qonun va adolatga qarashlar [13], ahmoqlik va donolik tushunchalari [6], bilim va johillikka bo'lgan yondashuvlar [25], hamda gender va oilaviy munosabatlar [18] kabi mavzular tadqiq qilinadi. Boshqa tadqiqotchilar esa maqollarning zamonaviy og'zaki va yozma nutqda ishlatilishi [15;24], ularning reklamada qo'llanilishi [12] kabi masalalarni o'rganadilar. Xorijiy tillarni o'qitish metodikasi bo'yicha mutaxassislar esa maqollarning didaktik imkoniyatlarini yuqori baholaydilar. Ingliz tilidagi parimeologik fondni o'rganish jarayonida biz ko'plab maqollarda son komponentlari mavjudligiga e'tibor qaratdik. Maqollardagi sonlar til birliklarining o'ziga xos guruhini tashkil etib, ramziy va amaliy ma'nolarni o'zida mujassamlashtiradi. Shu maqsadda, parimeologlarning tadqiqotlarida son komponentiga ega bo'lgan maqollar ko'pincha sonlarning ramziy ma'nosi [11;20], semantik tuzilishi [10;7] va o'zbek tiliga tarjima qilish muammolari [3] nuqtai nazaridan o'rganilgan.

Ushbu maqolaning maqsadi son komponentiga ega bo'lgan maqollarni ularning struktura va semantikasi nuqtai nazaridan tahlil qilish, eng ko'p uchraydigan sonlar gibridligini aniqlash, sonli komponentga ega bo'lgan maqollarning tipik sintaktik tuzilishini belgilash va ularni o'zbek tilidagi muqobillari bilan taqqoslashdan iborat.

Muhokama. Maqollarning tuzilishini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ular sintaktik jihatdan to'liq gap shaklida bo'lib, sonlar gibridligi komponentlariga ega bo'lgan maqollarda eng ko'p uchraydigan sintaktik modellar mavjud. Maqollarning semantik tahlili esa ulardagi so'z birliklarining bevosita va ko'chma ma'nolarini aniqlashga imkon berdi. Shu bilan birga, ularni o'zbek tiliga tarjima qilish va ularga ekvivalent maqollarni topish imkoniyati yaratildi.

Statistik tahlil usullari orqali eng ko'p uchraydigan son gibrid komponentlari aniqlandi, shuningdek, taqqoslash usuli yordamida ingliz va o'zbek maqollarida sonlarning frazeologik faolligi o'rganildi.

Sonlar har bir tilda nafaqat miqdorni ifoda etuvchi birliklar sifatida, balki xalqning milliy-madaniy qarashlarini ifodalovchi ramziy element sifatida ham namoyon bo'ladi. Masalan, o'zbek tilidagi "Yetti o'lchab, bir kes" maqolida «yetti» soni ehtiyotkorlik va mantiqiy fikrlashni ifodalasa, ingliz tilidagi "Two heads are better than one" maqolida «ikki» soni jamoaviy ishning samaradorligi va ahamiyatini aks ettiradi. Ushbu maqollar xalqning tarixiy va madaniy tajribalarini, ijtimoiy qadriyatlarini va til vositalarini qiyoslash imkoniyatini beradi.

Maqolada ingliz va o'zbek tillarida sonlarni o'z ichiga olgan maqollar struktur-semantik jihatdan o'rganilib, quyidagi masalalar tahlil qilinadi:

1. Ingliz va o'zbek tillaridagi son gibrid maqollarning tarkibiy tuzilishi va lingvistik xususiyatlari qanday?

2. Ushbu maqollarning semantik yuklanishi va madaniy mazmuni qanday o'xshashlik va farqlarga ega?

3. Har ikki tilda sonlarning xalq ijodiyotidagi ramziy ahamiyati qanday namoyon bo'ladi?

Maqollarning tuzilishi va semantikasi tahlil qilinishi natijasida ularni bir necha mezonlar bo'yicha guruhlash imkoniyati yaratildi:

Ishlatilgan son gibridligi komponentiga ko'ra (one -two, one- three, one — seven va h.k.);

Bitta maqolda son komponentlarining soniga ko'ra (bitta, ikkita, uchta va h.k.);

Strukturaviy tuzilishiga ko'ra (bir qismlik va ikki qismlik maqollar);

So'z turkumiga tegishliligi bo'yicha (first – “birinchi” va “avval” ma'nosida).

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, ingliz va o'zbek tillaridagi maqollar orqali xalqning milliy o'ziga xosligini va madaniy tafakkurini o'rganish imkoniyati yaratiladi. Maqollarni struktur-semantik jihatdan qiyoslash orqali xalqning umumiy va farqli jihatlarini tahlil qilish bilan birga, sonlarning universal va madaniy o'ziga xos ahamiyati aniqlanadi. Ushbu maqola tilshunoslikda son birliklarining semantik maydonini chuqur o'rganish uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi son gibrid maqollarning lingvistik va semantik xususiyatlarini o'rganish uchun bir necha metodologik yondashuvlar qo'llanildi. Ushbu yondashuvlar yordamida maqollar qiyosiy va tizimli ravishda tahlil qilindi. Maqola quyidagi usullarni o'z ichiga oladi:

1. Ishlatilgan son gibridligi komponentiga ko'ra Qiyosiy Tahlil.

Qiyosiy tahlil ingliz va o'zbek maqollaridagi sonlarning semantik va struktur xususiyatlarini aniqlashni ko'zda tutadi. Quyidagi jihatlar batafsil tahlil qilindi:

“One – two” son gibridligi ishtirok etgan maqollar

Tahlilimizni eng ko'p uchraydigan *one* va *two* sonlari gibridligi (39 ta maqolda uchragan) asosida boshlaymiz. Quyidagi maqollarda *one* soni “bitta” ma'nosida qo'llanilgan bo'lib, ularning tuzilishi bir qismlik asosiy gap shaklida keladi:

Better one house spoiled than two — Bitta uyning xarob bo'lgani, ikkitasining vayron bo'lganidan afzal.

One hour's sleep before midnight is worth two after (Yarim tungacha bo'lgan bir soat uyqu, ikki soatdan keyin uxlashga arziydi).

One hours sleep before midnight's worth two hours after (Yarim tungacha bir soatlik uyqu, yarim tundan keying ikki soatlik uyqudan afzal).

A bird in the hand is worth two in the bush — Qo'ldagi qush butazordagi ikkitasidan afzal.

One volunteer is worth two pressed men (Bitta ko'ngilli ikki bosimli odamga teng).

Nurses put one bit in the child's mouth and two in their own

(Enagalar bola og'ziga bir bo'lak solsa, o'zining og'ziga ikkita soladi).

“Two” va “one” o'rtasidagi qarama-qarshilik.

Two blacks don't make a white — Ikki qora bir oqni hosil qilmaydi.

Every woman is a source of annoyance, blit she has two good seasons, the one in her bridal chamber; the other in her grave

(Har qanday xotin – ko'ngilsizliklar manbai, ammo unda ikkita baxtli kun bo'ladi: birinchisi – to'y bo'lgan xonada, ikkinchisi – qabrda).

In marriage the husband should have two eyes, and the wife but one

(Nikohda eri ikki ko'z bilan, xotini bir ko'z bilan qarashi darkor).

Two people are more observant than one alone.

(Ikki kishi bitta yolg'iz kishidan yaxshiroq kuzatuvchidir).

Two heads are better than one (Ikki kalla bir kalladan yaxshiroq).

Two blacks don't make a white (Ikki qoradan oq bo'lmaydi).

If two ride on a horse, one must ride behind (Agar ikki kishi otga minsa, biri orqasidan minishi kerak).

Two wrongs don't make a right (Ikkita xato bitta to'g'rini qilmaydi).

Between two stools one falls to the ground — Ikki stul orasida o'tirgan odam yerga qulaydi.

“Two” (ikki) va “One” (bir) sonlar gibridligi esa 23 ta maqolda uchragan bo'lib, ular turli sintaktik tuzilmalarga ega bo'lgan bir nechta kichik guruhlariga bo'linadi.

1. Haqiqatni aks ettiruvchi, ammo ko'chma ma'noga ega bo'lgan maqollar

Ushbu ikki maqolda bir xil sintaktik model kuzatiladi. Ular haqiqatni tasvirlash bilan birga, metaforik ma'no ham kasb etadi:

One stick has two ends.

(Bir tayoqning ikki uchi bor.)

(Ya'ni, har qanday hodisaning kamida ikki tomoni bo'ladi – biri yaxshi, biri yomon.)

One medal has two sides.

(Bir medalning ikkinchi tomoni bor.)

(Ko'p harakatlarning natijasi ikki xil bo'lishi mumkin – yaxshi yoki yomon.)

2. Boshqa sintaktik modellar bilan tuzilgan, lekin bir xil ma'noga ega maqollar.

Bu maqollar yuqoridagi “*One medal has two sides*” iborasi bilan ma'nodosh bo'lib, boshqa tuzilishda keladi:

There are two sides to a (one) question.

(Bir savolning ikki tomoni bor.)

There are two sides to a (one) story (to everything).

(Bir voqeaning (yoki narsaning) ikki tomoni bor.)

Bu maqollar inson hayotida turli nuqtai nazarlar mavjudligini va har qanday voqeaga turli xil qarash mumkinligini ifodalaydi.

“Two” va “One” sonlar gibridligi ishtirok etgan boshqa sintaktik modellar.

1. Qarama-qarshilikda ikkala tomon ham aybdor ekanligini bildiruvchi maqollar.

Quyidagi maqolda barcha kelishmovchiliklar va ziddiyatlar ikki tomon ishtirokida yuzaga kelishini ta'kidlaydi:

It takes two to make a quarrel.

(Janjal uchun ikkita odam kerak.)

It takes two to tango.

(Tango raqsi faqat juftlikda ijro etiladi.)

Ikkala maqolda ham biror nizo yoki muammo yuzaga kelganda, barcha ayb faqat bitta tomonda bo'lishi mumkin emasligi nazarda tutiladi.

2. “Ikki” sonining salbiy ma'no kasb etgan maqollari.

Quyidagi maqollar «ikki» tushunchasining salbiy konnotatsiyaga ega bo'lishini aks ettiradi:

Between two stools one goes (falls) to the ground.

(Ikki kursi orasida o'tirgan (bir) odam yiqiladi.)

3. Qarama-qarshi tushunchalarga asoslangan maqollar.

Quyidagi maqollar “ikki” tushunchasi orqali ziddiyatli tushunchalarni ifodalashga asoslangan bo'lib, yaxshilik va yomonlik, to'g'ri va noto'g'ri tushunchalarining bir-birini yo'qqa chiqarmasligini ta'kidlaydi:

Two blacks do not make a white.

(Ikki qora bir oqni hosil qilmaydi.)

Two wrongs don't make a right.

(Ikki xato bitta to'g'ri fikrni hosil qilmaydi.)

Keyingi maqolda o'xshash tuzilishga ega bo'lgan va odamning hayotidagi eng muhim narsalar haqida bir-biriga qarama-qarshi fikrlarni aks ettirgan hikmatlar keltirilgan: *“Two things do prolong life: a quiet heart and a loving wife”* (Ikki narsa hayotingni uzoqlashtiradi: tinch qalb va sevgan xotin); *“Two things govern the world – women and gold”* (Ikki narsa dunyoni boshqaradi – ayollar va oltin). Bunday bayonotlarning aniq subyektiv bo'lishiga qaramasdan, bu maqollar xalq orasida tarqalgan fikrni aks ettiradi.

Hayotdagi kuzatishlarga asoslangan yana uchta maqolni keltirish mumkin, bunda takrorlanadigan elementlar ko'rinadi: *“Two of a trade never agree”* (Ikki hunarmand hech qachon kelisholmaydi); *“Two women in a house can never agree”* (Ikki ayol bir uyda hech qachon kelishib ololmaydi); *“Two dogs over one bone seldom agree”* (Ikki it bir suyakni bo'lisholmaydi). Ularning o'zbek tilidagi “Ikki qo'chqor kallasi bir qozonda qaynamas” maqoliga mos keladi.

Uchta yuqoridagi maqoldan oxirgisida “one” va “two” so'zlari solishtirilgan. Xuddi shunday hodisa yana bir nechta maqollarda uchraydi: *“Two heads are better than one”* (Bir bosh yaxshi, ikkita bosh yaxshiroq); *“One foot is better than two crunches”* (Bir oyoq ikki tayoqdan yaxshiroq); *“If two men ride on a horse, one must ride behind”* (Agar ikkita odam bir otga minib ketsa, biriga doimo orqada o'tirish kerak bo'ladi).

Alohida guruhga vaqt va masofani taqqoslash uchun **one** va **two** sonlar gibridligi ishlatilgan maqollarni kiritdik: *“One hour's sleep before midnight is worth two after”* (Yarim tundan oldin bir soat uxla sh, yarim tundan keyin ikkita soat uxlamodan yaxshiroq); *“Every mile is two in winter”* (Qishda har bir milya ikki milyaga teng); shuningdek, *“One today is worth two tomorrow”* (Bugungi bir narsaning qadri, ertangi ikki narsadan ko'ra yaxshiroq).

Shuningdek, shu guruhga **one** raqamli soni to'g'ridan-to'g'ri ishlatilmagan, ammo uning rolini **a** noaniq artikli bajaradigan maqollarni kiritish mumkin: *“A (one) bird in the hand is worth two in the bush”* (Bir qo'ldagi qush, ikki butadagi qushdan yaxshiroq, ya'ni qo'ldagi aniq narsa butadagi noma'lum narsadan yaxshiroq); *“An (one) hour in the morning is worth two in the evening”* (Bir ertalabki soat, ikki kechki soatdan yaxshiroq, ya'ni ertalabki vaqt kechagidan aqliroq); *“A (one) penny soul never came to two pence”* (Bir tanga qalbi hech qachon ikki tangaga chiqmaydi, ya'ni mayda xulqli odam hech qachon katta muvaffaqiyatga erishmaydi).

“One – two — three” son gibridligi ishtirok etgan maqollar.

Ingliz tilida “One va “Three” sonlar gibridligi ishtirokidagi maqollar deyarli kam uchraydi, ammo “Two” va “Three” yoki “One, two, three” sonlari gibridligi ishtirokidagi maqollarni kuzatishimiz mumkin.

One Englishman can beat three Frenchmen. – (Bitta Ingliz uchta fransuzni magʻlub etishi mumkin).

Three women and a goose make a market (Uch ayol bilan bir gʻoz – bozor. Muqobili: Ikki xotinlikning qulogʻi tinmas, eshak minganning – oyogʻi).

Three may keep a secret, if two of them are dead (Uchtasi sir saqlashi mumkin, agar ulardan ikkitasi oʻlgan boʻlsa).

Two is company, but three is none (Ikki kishi – jamiyat, uch kishi esa ortiqcha.

Maʼnosi: Ikki odam birga boʻlsa, yaxshi muhit yaratiladi, lekin uch kishi boʻlsa, noqulaylik paydo boʻlishi mumkin.)

Two boys are half a boy, and three boys are no boy at all. (Ikki bola – yarim bola, uch bola esa umuman bola emas. Maʼnosi: Koʻpchilikka tayanilganda, masʼuliyat pasayadi va hech kim toʻliq javobgarlikni his qilmaydi. Jamoada odam qancha koʻp boʻlsa, baʼzan shunchalik kam ish bajariladi.)

It takes three generations to make a gentleman. (Jentlmen boʻlish uchun uch avlod kerak).

He that marries a widow and two children marries three thieves (Ikki bolali bevaga uylangan kishi uchta oʻgʻriga uylanadi).

One for sorrow, two for mirth; three for a wedding, four for a birth (Biri qaygʻu uchun, ikkitasi shodlik uchun; toʻy uchun uchta, tugʻilish uchun toʻrtta).

“One – seven”, “One – nine”, “One – hundred”, “One — thousand” sonlari gibridligi ishtirokidagi maqollar.

Shu bilan birgalikda Ingliz tilida “One” soni bilan nafaqat “Two” va “Three”, balki “Seven”, “Nine”, “Hundred”, “Thousand” sonlari bilan gibridlashib kelishini kuzatishimiz mumkin.

One year’s seeding makes seven years’ weeding (Bir yillik urugʻ yetti yillik oʻtni olib tashlaydi).

Keep a thing seven years and you’ll always find a use for it (Biror narsani yetti yil saqlang va har doim undan foydalanishni yoʻlini topasiz).

One year a nurse and seven years a daw (Bir yil enagalik qiladi, yetti yil isqirt qiladi).

Victory has hundred fathers and defeat is an orphan (Gʻalabaning yuz otasi bor, magʻlubiyat yetimdir).

One loyal friend is worth ten thousand relatives (Bitta sodiq doʻst mingta qarindoshdan ustun).

The buyer has need of a hundred eyes, the seller of but one. (Xaridorning yuzta koʻzi boʻlishi kerak, sotuvchiga esa bittasi yetarli. Maʼnosi: Xaridor ehtiyot boʻlishi, hamma narsani sinchkovlik bilan tekshirishi kerak, chunki sotuvchi faqat foyda haqida oʻylaydi.)

Oʻzbek tilida «yetti» kabi sonlar koʻpincha muqaddas va madaniy ahamiyat kasb etadi: «Yetti oʻlchab, bir kes» – ehtiyotkorlikning ramzi sifatida.

Ingliz tilida esa «three» (uch) va «seven» (yetti) ramziy boʻlib koʻrinadi:

«Seven years of bad luck» – yetti yil baxtsizlikka duch kelish tushunchasi (madaniy ramziy ifoda sifatida).

Semantik tahlil maqollardagi sonlarning ramziy va mantiqiy maʼnolarini tahlil qilishni koʻzda tutadi. Har bir sonning oʻziga xos ifodasi oʻrganildi:

1. «Bir» (One).

Inglizcha: «One good turn deserves another» – yaxshilikning mukofoti yaxshilik.

Oʻzbekcha: «Bir yaxshi – ming yaxshi» – yaxshilik koʻp yaxshilikka olib keladi.

Izoh: «Bir» har ikki tilda universal birlikni ifodalaydi va ko'pincha odamlar orasidagi yaxshilik, birdamlik va birlikni aks ettiradi.

2. «Ikki» (Two)

Inglizcha: «Two heads are better than one» – ikki kishi bir kishidan yaxshiroq.

O'zbekcha: «Ikki bosh – ming o'ylash» – jamoaviy o'ylash yaxshiroq.

Izoh: Har ikki tilda «ikki» soni ko'pincha hamkorlik va jamoaviy mehnatni ifodalash uchun ishlatiladi.

3. «Uch» (Three)

Inglizcha: «Bad luck comes in threes» – baxtsizlik uch marta keladi.

O'zbekcha: «Uch narsa har narsaga boshlovchi: aql, sabr va mehnat».

Izoh: «Uch» soni ingliz tilida ramziy mazmun kasb etib, turli hodisalarni bir necha marotaba sodir bo'lishini anglatadi. O'zbek tilida esa bu son odatda ko'plab afsonaviy va diniy tushunchalarda ramziy ahamiyat kasb etadi.

4. «Yeti» (Seven)

Inglizcha: «Keep a thing seven years and you will find a use for it» – bir narsani yetti yil saqlasang, unga foydalanish topiladi.

O'zbekcha: «Yeti marta yiqil, sakkiz marta tur». – mashaqqatlarni yengish ruhini aks ettiradi.

Izoh: «Yeti» soni har ikki tilda ham ramziy ma'noga ega, ammo o'zbek tilida u diniy va an'anaviy madaniyat bilan ko'proq bog'liq.

5. «O'n» (Ten)

«A mother can care for ten children, but ten children can't care for one mother» – ona o'nta bolani boqishi mumkin, ammo o'nta bola bir onaga qaray olmaydi.

«O'nta og'izni bitta yurak boqar.»

Izoh: «O'n» soni ikkala tilda ham oilaviy va ijtimoiy qadriyatlarni ifodalaydi.

1. Ingliz tilida:

Two dogs fight for a bone, and a third runs away with it. – Ikki kishi tortishsa, uchinchi foyda ko'radi.

One swallow doesn't make a summer. – Bir kichik voqea katta o'zgarishni anglatmaydi.

2. O'zbek tilida:

Uch kun yegan oshni yetti kun maqtama. – Biror narsani ortiqcha bo'rttirmaslik haqida ogohlantirish.

Sakkiz oy ish qil, to'qqizinchi oy dam ol. – Mehnat va dam olishni muvofiqlashtirish zarurati.

Natijalar. Ingliz va o'zbek tillaridagi son gibrid maqollar har bir tilning lingvistik va madaniy xususiyatlarini aks ettiruvchi noyob birliklar ekanligi aniqlandi. Quyida natijalar batafsil tahlil qilingan va qo'shimcha misollar ham keltirilgan:

1. Maqollardagi sonlarning asosiy roli

Ingliz va o'zbek maqollari tahlilida sonlar quyidagi asosiy rollarni bajargan:

Semantik rol: Sonlar turli ramziy va mantiqiy ma'nolarni ifodalaydi.

Ingliz tilida: «One swallow doesn't make a summer» – bir qaldirg'och bahorni keltirmaydi, ya'ni shoshilinch xulosalar chiqarish noto'g'ri.

O'zbek tilida: «Yeti o'lchab, bir kes» – ehtiyotkorlikka chaqiruvchi ramziy ma'no.

Ritmik va obrazli rol: Sonlar maqollarga ritmik uyg'unlik va obrazlilik bag'ishlaydi.

Misol: Ingliz tilidagi «Two heads are better than one» va o‘zbek tilidagi «Ikki bosh – ming maslahat» jamoaviylikni ta’kidlaydi.

2. Semantik o‘xshashlik va farqlar

Maqollar o‘rtasida ba’zi o‘xshashliklar va farqlar kuzatildi:

O‘xshashliklar:

Har ikkala tilda **“bir”** va **“ikki”** sonlari universal birlik va hamkorlikni ifodalaydi:

Inglizcha: «One good turn deserves another» – yaxshilik yaxshilik bilan qaytadi.

O‘zbekcha: «Bir yaxshi – ming yaxshi» – yaxshilikning natijasi ko‘proq yaxshilik bo‘ladi.

Farqlar:

O‘zbek tilida ramziy ma’nolar kengroq ko‘lamda ifodalangan:

«Yetti ko‘rning guvohligi haq». – ko‘pchilikning fikriga tayanish zarurati.

Ingliz tilida esa ko‘proq amaliy va hayotiy maslahatlar ko‘zda tutilgan:

«A stitch in time saves nine» – vaqtida ko‘rilgan choralar mehnatni kamaytiradi.

3. Qayta takrorlanadigan sonlar.

Ingliz tilida «one», «two» va «three» eng ko‘p ishlatiladigan sonlar bo‘lsa, o‘zbek tilida «bir», «yetti» va «uch» sonlari keng tarqalgan:

Misollar: «*Three’s a crowd*» – uchta odam birgalikda bo‘lsa, bu ortiqcha bo‘lishi mumkin.

«Uch bora yiqilsang, to‘rt bora tura ol». – mashaqqatlarni yengish zaruriyati.

5. Universal tushunchalar.

Har ikki tilda universal qadriyatlarni aks ettiruvchi maqollar mavjud:

Misollar: «*Don’t put all your eggs in one basket*» – barcha imkoniyatlarni bitta joyga tikmaslik kerak. O‘zbek tilida esa: «Bir kunlik hayot – ming kunlik orzu».

Ingliz tilida «one» eng ko‘p ishlatilgan son bo‘lib, maqollarning taxminan 50% ini tashkil qiladi. O‘zbek tilida «yetti» soni ramziy ma’noda eng ko‘p qo‘llaniladi, masalan, “Yetti yot begonadan o‘z yurtning yaxshi.”

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek maqollari o‘ziga xos lingvistik va madaniy xususiyatlarga ega. Ingliz tilida sonlar pragmatik va hayotiy maslahatlarni ifodalashda ishlatilsa, o‘zbek maqollarida ular ko‘proq diniy va an’anaviy ramzlar bilan bog‘liq. Har ikki tilning maqollari xalqning madaniy va ijtimoiy qadriyatlarini chuqur aks ettiradi.

Ingliz va o‘zbek tillaridagi son gibrid maqollarni qiyosiy va semantik jihatdan tahlil qilish natijalari tildagi universal tushunchalar va madaniy o‘ziga xosliklar o‘rtasidagi muvozanatni ko‘rsatadi. Quyida ushbu maqollarning tilshunoslik va madaniyatshunoslik doirasidagi ahamiyati batafsil tahlil qilinadi.

1. Universal tushunchalar va madaniy tafovutlar

Tahlil davomida aniqlanishicha, son gibrid maqollar har ikki tilda ham universal tushunchalarni ifodalashga xizmat qiladi. Masalan, ingliz tilidagi «Two heads are better than one» va o‘zbek tilidagi «Ikki bosh – ming maslahat» maqollari hamkorlikning muhimligini ifodalaydi. Shu bilan birga, har bir tilning madaniy xususiyatlari ushbu maqollarni turlicha aks ettiradi:

Ingliz maqollarida sonlar ko‘pincha amaliy maslahatlar va individualizmni ifodalash uchun ishlatiladi. Masalan, «A stitch in time saves nine» (Vaqtida ko‘rilgan choralar mehnatni kamaytiradi).

O'zbek maqollarida esa sonlar axloqiy pand-nasihati va ramziy ma'nolarni ifodalashda keng qo'llaniladi. Misol uchun, «Yetti marta yiqil, sakkiz marta tur» maqoli mashaqqatlarni yengish uchun motivatsiya beradi.

2. Sonlarning ramziy va miqdoriy ma'nolari

Sonlarning ishlatilishi ikki tilda turlicha semantik yukni ko'rsatadi:

Ingliz tilida «three» va «seven» sonlari ba'zan ramziy ma'no kasb etsa ham, ko'proq miqdoriy ma'noga ega. Masalan, «Bad luck comes in threes» (Baxtsizlik uch marta keladi).

O'zbek tilida esa «yetti» soni ramziy jihatdan muhimroq. Masalan, «Yetti o'lchab, bir kes» maqolida ehtiyotkorlik va maqsadga erishish uchun puxta rejalashtirish g'oyasi yotadi.

3. Lingvistik vositalar va stilistik xususiyatlar.

Ingliz va o'zbek maqollarida stilistik jihatdan farqli yondashuvlar mavjud:

Antiteza va qarama-qarshilik: Ingliz maqollarida antitezadan foydalanish keng tarqalgan. Masalan, «One man's meat is another man's poison» (Bir kishining oziqasi boshqasining zahri) qarama-qarshilikni ifodalaydi.

4. Madaniy qadriyatlar va an'analarning aks etishi.

Xulosa. Son gibril maqollarning semantik tarkibi xalqning tarixiy, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz tilidagi maqollar G'arb madaniyatining pragmatik va individualistik xususiyatlarini yoritadi. Masalan, «Don't put all your eggs in one basket» (Barcha imkoniyatlarni bir joyga tikma) biznes va hayotiy ehtiyotkorlikni ko'rsatadi. O'zbek maqollari Sharq madaniyatining kollektivistik va axloqiy qadriyatlariga asoslangan. Masalan, «Bir kunlik hayot – ming kunlik orzu» vaqtning qadr-qimmatini yoritadi. Ingliz tilidagi maqollarni til o'rganish jarayonida amaliy qo'llash, ayniqsa, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun foydalidir. O'zbek maqollari esa axloqiy va madaniy qadriyatlarni targ'ib qilishda muhim manba hisoblanadi. Ularni til va adabiyot darslarida qo'llash orqali o'quvchilarning madaniy tushunchalarini kengaytirish mumkin.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Abdullaeva N.E. Ingliz va o'zbek xalq maqollaridagi graduonimik munosabatlarning lingvopragmatik xususiyatlari: Filol. fan. dokt. (PhD) dis. avtoref. – Toshkent, 2019. – 52 b.
2. Абдурахимов М.М. Фолклорная афористика и словарь: (на материале узбекского и русского языков). – Ташкент: Фан, 1989. – 95 с.
3. Абдурахманов Х. Синтаксические особенности узбекских народных пословиц: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Ташкент: АН УзССР, 1964. –
4. Алексеева Т. Е., Федосеева Л. Н. Стилистические приемы и средства
5. выразительности в английских пословицах // Voronej davlat pedagogika universiteti yangiliklari. 2020. № 2 (287). 159-163b.
6. Боктаева В. Л. Общее в отражении концептов «ум» и «глупость» в пословицах и поговорках в английском и русском языках // Zamonaviy fanni rivojlantirish strategiyalari: ilmiy maqolalar to'plami. Ch. III. M.: Pero, 2020. 142-144 b
7. Чжан Сзе, Чжан Хунъин. Числительное в пословицах и поговорках в русском, английском китайском языках. Новосибирск: ООО «СибАК», 2021. 82 с.
8. Гордеева Н. В., Дятлова А. К. «Концепт «богатство и бедность» в пословицах германски (на примере английского и немецкого языков) yuzikov» // Fan va ta'limning rivojlanish tendensiyalari 2021. № 72-5. 58–60. bb. DOI: 10.18411/lj-04-2021-188.

9. Игнатенко К. В., Куимова К. В. К вопросу перевода пословиц и поговорок с цифрами и (на примере русского и английского языков) // Молодой ученый. 2015. № 10 (90). С. 1396 – 1398.
10. Корнитская А. Б. Семантическая организация английских пословиц и поговорок с включенным количественным компонентом // Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2009. № 549. 133 -145 бб.
11. Кузнецова С. В., Разумова М. В. Символика числительных в английском фольклоре // На пересечении языков и культур. Актуальные вопросы гуманитарного знания. 2020. № 3 (18). 163 -167 бб.
12. Леснева О. А. Образы пословиц и образы рекламы: о потенциале паремий в рекламном дискурсе // Учение записки Новгородского государственного университета (электронный научный журнал). 2016. № 1 (5).
13. Малюгина А. В. Отношение к закону в русской и английской культурах (на материале пословиц с компонентом «закон» / “law”) // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2017. № 4-2 (70). С. 128 -130.
14. Майка И. Р. Использование пословиц и поговорок в обучении английскому языку // Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2013. Т. 3.
15. Mieder W. Proverbs are never out of season: Popular wisdom in the modern age. New York: Oxf University Press, 1993. 304 b.
16. Моисеева И. Ю., Чудина Е. В. Прагматические функции пословиц и поговорок // Оренбургского государственного университета. 2004. № 11 (36). С. 170 – 172.
17. Мустафина А. Р. Структуры синтаксического сжатия в английских пословицах // Вестник Башкирского университета. 2009. Т. 14. №3. 801 -805 бб.
18. Орлова Т. Г. Лексико-семантический анализ английских и русских фразеологических единиц (пословиц), выражающих отношение к труду, работе, делу // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2012. № 3 (14). 69-72 бб.
19. Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. — T.: O‘qituvchi, 1977. — 224 b.
20. Шевченко В. В. Символика и значения числовых компонентов в английских фразеологических единицах: автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М: 2012.
21. Сидоркова Г. Д. Прагматика паремий: пословицы и поговорки как речевые действия: монография. Краснодар: КГУ, 1999. 134.
22. Содиқова М. Краткий узбекско-русский фразеологический словарь. — Т.: СЕ, 1989. — 336 б.
23. Веретягин Н. Ю., Веретягин М. Ю. “Отражение особенностей национального ментала русских и английских пословицах” Taganrog: YUFU, 2012. 215 b.
24. What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life / ed. K. J P. Tokofsky, S. D. Winick. Logan, Utah: Utah State University Press, 20
25. Яковлева С. Л., Токтарова В. И. Концепт «знание» в паремиологии американского в английском языке // Современные проблемы науки и образования (сетевое издание). 201 № 2–1.
26. Емельянова Я. Б. “Роль и место пословиц в иноязычной подготовке переводчиков” // Pedagogika. 2016. № 4 (14). 80 – 86 бб.
27. Турдалиева, Ш. (2024). АНАЛИЗ ГИБРИДНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ: КОМПЛЕКСНАЯ ПЕРСПЕКТИВА. *Предпринимательства и педагогика*, 3(3), 24–29. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/entrepreneurship-pedagogy/article/view/48282>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).